

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα των επιμελητριών έκδοσης	11
Βραχυγραφίες	17
Πρόλογος	19
Εισαγωγή	21
Η συγκριτική προσέγγιση	22
Η διαφορική προσέγγιση	24
Η αναζήτηση ενός θεωρητικού πλαισίου	25
Ζητήματα προσαρμογής: μια νέα προσέγγιση των ζητημάτων	29
Η οργάνωση του βιβλίου	33

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η αλληλεπίδραση με το φυσικό περιβάλλον

1. Η αντίληψη του φυσικού περιβάλλοντος	37
Η αντιληπτική ανάπτυξη στη νηπιακή ηλικία	37
Η αντιληπτική ανάπτυξη μετά τη νηπιακή ηλικία	51
Η αισθητηριακή επανόρθωση	60
2. Η κινητική αλληλεπίδραση με το φυσικό περιβάλλον	63
Νηπιακή ηλικία	63
Οι κινητικές δεξιότητες στη μετανηπιακή ηλικία	91
Σtereοτυπικές συμπεριφορές	102
3. Η κατανόηση του φυσικού περιβάλλοντος	111
Η ανάπτυξη της μονιμότητας του αντικειμένου στη νηπιακή ηλικία	113
Η κατανόηση των ιδιοτήτων του φυσικού περιβάλλοντος	143
Η κατανόηση της αιτιότητας	158
Η κατανόηση του χρόνου	159

4. Η κατανόηση του χώρου και η χωρική συμπεριφορά	161
Νηπιακή ηλικία	162
Προσχολική και σχολική ηλικία	165

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η απόκτηση γνωστικών δεξιοτήτων

5. Γλώσσα, δημιουργία εννοιών και ταξινόμηση	213
Γλώσσα	213
Γλώσσα και δημιουργία εννοιών	220
Ταξινόμηση και δημιουργία εννοιών	234
6. Εκτελεστικές λειτουργίες: μνήμη, προσοχή και γνωστικές στρατηγικές	243
Νηπιακή ηλικία	243
Ποσοστό συγκράτησης πληροφοριών στη βραχυπρόθεσμη μνήμη	245
Κωδικοποίηση των απτικών πληροφοριών	246
Στρατηγικές επεξεργασίας των απτικών πληροφοριών	250
Ενσωμάτωση διαφορετικών αισθητηριακών πληροφοριών	256
Λεκτικά και φωνολογικά ζητήματα στην κωδικοποίηση και στη μνήμη	260
Νοερές εικόνες	270
7. Μαθησιακό στίλ, δημιουργικότητα και νοημοσύνη	281
Μαθησιακό στίλ	281
Δημιουργικότητα	285
Νοημοσύνη	298

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η προσαρμογή στην κοινωνία

8. Κοινωνικοσυναισθηματική και επικοινωνιακή ανάπτυξη στη νηπιακή ηλικία	317
Προσκόλληση	317
Η επικοινωνία στη νηπιακή ηλικία	334
9. Η γλώσσα ως κοινωνική δεξιότητα	345
Η μετάβαση από την προλεκτική στη λεκτική επικοινωνία	345
Το κοινωνικό πλαίσιο της λεκτικής ανάπτυξης	351
Η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας	359

10. Κοινωνική ανάπτυξη και προσαρμογή	375
Κλίμακες κοινωνικής ανάπτυξης και προσαρμογής	375
Οικογενειακό περιβάλλον και κοινωνική προσαρμογή	381
Κοινωνική ανάπτυξη και σχολικό περιβάλλον	403
Ηθική ανάπτυξη	423
11. Η συνειδητοποίηση του εαυτού	427
Η αυτοσυνείδηση στη νηπιακή ηλικία	428
Η ανάπτυξη της αυτοσυνείδησης μετά τη νηπιακή ηλικία	430
Περί προσωπικότητας	442
Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση	447
Η δεξιότητα του ελέγχου	450

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ανακεφαλαίωση

12. Μακροχρόνιες έρευνες	461
13. Ατομικές διαφορές	475
Προσωπικές μεταβλητές	476
Περιβαλλοντικές μεταβλητές	483
Υπηρεσίες	494
Επίλογος	497
Βιβλιογραφία	501

Πρόλογος

Έχουν περάσει δέκα χρόνια από το 1984, από τότε δηλαδή που εκδόθηκε το προηγούμενο βιβλίο μου σχετικά με τα τυφλά παιδιά, το οποίο είχε τον τίτλο *Blindness and Early Childhood Development*. Κατά τη διάρκεια των δέκα αυτών ετών σημειώθηκε μια ευπρόσδεκτη ερευνητική υπερδραστηριότητα επί του αντικειμένου των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσε το έναυσμα για τη συγγραφή μιας συνέχειας του προηγούμενου βιβλίου μου. Ωστόσο, το Τύφλωση και Παιδί: Μια προσέγγιση με βάση τις ατομικές διαφορές δεν είναι απλώς μια συνέχεια, αλλά προσεγγίζει με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο την ανάλυση της ερευνητικής βιβλιογραφίας. Όπως υποδεικνύει και ο τίτλος, αυτή η ανάλυση και η συνοπτική παρουσίαση της βιβλιογραφίας θέτει ως προϋπόθεση ότι εκείνο που θα πρέπει να μας απασχολεί είναι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης –όχι οι νόρμες. Πιστεύω ότι για να είναι πραγματικά ωφέλιμη η γνώση (η οποία βασίζεται στην έρευνα) σχετικά με τη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού των παιδιών, πρέπει να εστιάζεται στην εξαίρεση, όχι στον κανόνα· πρέπει να ενδιαφέρεται περισσότερο για εκείνα τα παιδιά, των οποίων η ανάπτυξη είναι ασυνήθιστα «προχωρημένη», καθώς και για όσα παρουσιάζουν ασυνήθιστη καθυστέρηση στην ανάπτυξή τους· να εστιάζει σ' εκείνους τους παράγοντες και σ' εκείνες τις εμπειρίες των παιδιών, που διαφοροποιούν την ανάπτυξή τους είτε θετικά είτε αρνητικά. Μόνον έχοντας ως βάση μια τέτοιου είδους γνώση θα είμαστε προετοιμασμένοι να παρέμβουμε στη ζωή των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης, έτσι ώστε να τους επιτρέψουμε να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τις δυνατότητές τους.

Πάνω απ' όλα, το μήνυμα της ανάλυσης αυτής είναι ένα μήνυμα αισιοδοξίας: αισιοδοξίας εκ μέρους των ερευνητών, οι οποίοι μπορούν να δίνουν στους επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών και στους γονείς έγκυρες συμβουλές σχετικά με το πώς μπορούν να διαμορφώνουν τις εμπειρίες των παιδιών· αισιοδοξίας εκ μέρους των επαγγελματιών παροχής υπηρεσιών για το γεγονός ότι η πραγματογνωμοσύνη τους μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο, αντί απλώς να αποτρέπει την εμφάνιση αρνητικών καταστάσεων. Κυρίως, όμως, αυτό το μήνυμα αισιοδοξίας αφορά τους γονείς, δείχνοντάς τους ότι τα παιδιά τους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όρασης δεν χρειάζεται να περιορίζονται εξαιτίας της αξιωματικής θέσης των τρεχουσών νορμών, που προϋποθέτει καθυστερημένη ανάπτυξη στα παιδιά τους, αλλά ότι με τη βοήθεια του κατάλληλου περιβάλλοντος και των κατάλληλων εμπειριών, τα παιδιά με σοβαρά προβλήματα όρασης μπορούν πραγματικά να ακολουθούν μια πορεία άριστης ανάπτυξης.

Καθώς εργαζόμουν στην ανάλυση που παρουσιάζει το ανά χείρας βιβλίο, σημαντική ηθική ενίσχυση μού παρείχαν τα πορίσματα των ερευνών ορισμένων επιστημόνων, οι οποίοι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις διαφορές που παρουσιάζονται μεταξύ των «υποκειμένων» των ερευνών τους, και, ιδιαίτερα, τα πορίσματα εκείνων των ερευνών που αναζητούν τους λόγους για τους οποίους παρουσιάζονται οι διαφορές αυτές. Τα συγκεκριμένα πορίσματα συνεισέφεραν σημαντικά στη γνώση που έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας. Ελπίζω το παρόν βιβλίο να πείσει το σύνολο της ερευνητικής κοινότητας ότι η προσπάθεια κατανόησης των ατομικών διαφορών είναι εξαιρετικά σημαντική. Αν η προσδοκία μου αυτή επιβεβαιωθεί, πιστεύω ότι σε δέκα χρόνια από σήμερα όχι μόνον θα διαθέτουμε εντυπωσιακά ωφελιμότερες γνώσεις, αλλά και ότι θα διαπιστώσουμε πως τα παιδιά με σοβαρά προβλήματα όρασης έχουν πράγματι περισσότερες δυνατότητες από όσες υποδεικνύουν οι νόρμες της τρέχουσας ερευνητικής δραστηριότητας.

Θα ήθελα να αναφέρω και κάτι άλλο: κατά τη διάρκεια της συγγραφής του βιβλίου που τώρα κρατάτε στα χέρια σας, έχαιρα της αδιάπτωτης υποστήριξης και εμπιστοσύνης της συζύγου μου, της Katherine, στην οποία και το αφιερώνω.